

NİĞDE KILAVUZU

Halil Etem

Niğde her cihetten Anadolunun en ünlü şehirlerinden biri sayılmağa değer. Coğrafi mevkii Anadolunun ortalarına tesadüf eder. Konya'nın 200 km. şarkında, Kayseri'nin 112 km. cenubu garbisinde ve Mersin'in 125 km. şimalindedir. Toros şubelerinden olan Aladağın garbındadır. Deniz yüzünden yüksekliği 1250 metredir. Kayseri - Ulukışla demiryolu hattının üzerindedir. 1935 te yapılan son sayıma göre nüfusu 12 307 kişidir. Niğde'nin en eski zamanlara aid olan tarihçesi bilinmiyor. Fakat yakınındaki Bor kasabasının hemen cenubunda bulunan ve şimdi Kemerhisar ve eskiden Kilisehisar denilen yerdeki Tyana harabeleri, bir zaman Eti İmparatorluğunun merkezi olan Tuvanuva şehrinin mevkii olduğu zannediliyor. Hicretin ilk asırlarında buralara gelen İslam mücahitler de buraya Tuvana demişlerdir. İşte bu havalide bir hayli Eti eseri bulunmuştur. Hattâ Niğde kalesinde Hiyeroğlif yazılı bir kitabe taşı bulunarak birçok sene önce İstanbul Müzesine naklolunmuştu. Diğer bir taş ise Londra'ya aşırılmıştır. Binaenaleyh Niğde kalesinin altında bu eski medeniyetin şimdi bile eserleri mevcut olması pek muhtemeldir. Yine Niğde'de yunanca yazılı bir kaç kitabe taşları bulunmuştu. Şehrin garbındaki Kayaardı denilen çok güzel bir vadide volkanik tüfler içine oyulmuş ve bazan bir, bazan iki odalı mağaralar vardır. Yine şehrin garbındaki Kayabaşı mahallesinde böyle bir mağara cami olarak kullanılıyordu. Bunun üstüne de hiristiyanlar bir kilise yapmışlardı. Bu mahallin yokarısına çıkılınca, şimale doğru, Kayseri istikametinde Anadolunun en yüksek dağı olan Erciyaş'ın tepeleri görünür. Niğde'nin havası pek sağlam, bağları, bahçeleri çok ve sularile meyvaları âlâ ve boldur.

Kâtib Çelebi'nin Cihannüma'sında (sayfa 617) Niğde hakkında istifadeli malûmat bulunduğundan, o fıkraları buraya dercediyoruz: «(Evsafı Niğde): Bu şehirde iiç kat hisar vardır. Ve cümle şehri ihata eder. Suru metin taş duvardır. Ve şehrin bir tabakasında Sultan Alâeddin'in ve Sunkur Bey'in mükellef camileri kale içinde olub Alâeddin'in «Beyzâ» namındaki huceratı fevkanî ve tahtanî iki kat bir bînazir medresei âliye vardır. Ve Hasan Çelebi camii nazik binadır. Ve dahi nice camiler ve medreseler vardır ki kale ve hisarda on cami vardır. Ve mükellef hamamları vardır. Üç minaresi vardır. Eski saray kadar bir kâfirî kale yerlu kaya üzere vazolunub şehir tarafından nice minare kadar miirtefi görünür. Ve şehirden garba çıkar yollar yapılmıştır, ve kale duvarı üzre müşerref biyutu âliye vardır. Ve bu kale vasatında üç harman cürmünde bir kale dahi vardır ki dizdari, dahi müstahfızları ve; anların biyutu ve mescidi vardır. İkinci kaleden mürtefidir. Ve bu şehirden munfasılca sonradan hadis olmuş bir mahallei azîme vardır. Ve bu Niğde bağlı ve bağçelû ve suları fravan, ve şehrin önünde bir vasi kaza vardır ki , yer yer akar suları ve çınar sayeleri vardır. Halkı söhbet ederler ve güzel ekini olur, ve envai meyvası vardır, ve bu şehir Konya'dan şarka ve şimale dört menzil ve Ereğli'den iki menazil şimale düşmüştür. Aksaray bununla Konya arasındadır. Ulukışla menzili üç saat kadar şimale vaki olmuştur». İşte bir kaçıyüz sene önce bu kasaba böyle tarif olunuyor.

Niğde son teşkilâtta önce Konya Vilâyetine tâbi bir sancak merkezi idi. Şimdi bir vilâyet merkezidir. Niğde adı eskiden bazan «Negide» gibi yazılır ve

böyle telâffuz olunurdu. Netekim Sungur Bey camiinin bir kitabesinde de böyle görülür. Islâm'dan önceki Bizantinler zamanında buranın adı ne olduğu belli değildir¹.

Selçuklardan önce burası belki Danişmend Oğullarının elinde idi. Çünkü onların Kayseri'ye sahip olduklarını eserleriyle biliyoruz. Fakat Niğde'de böyle bir şey yoktur. Her halde Hicri 586 (1190) da burası Selçukların elinde bulunuyordu ki Sultan Kılıç Arslan II o senede memleketini oğullarına taksim ettiği zaman Niğde'yi de Arslan Şaha veriyor.

Niğde'nin Selçuklar devrinde pek mühim bir şehir olduğu elân orada bulunan âbidelerin nefasetiyle ve çokluğuyla anlaşılıyor. Cihannümanın Niğde'de üç kat hisar vardır demesi, üç sur ile çevrilmiş olacağını bildirir. Bu şekil ise Anadolu'da eskiden müstahkem şehirlerin bir çoğunda görülür ve adeta bir anane halini almıştır.

Meselâ Carablus'da Fırat nehri üzerindeki Eti şehri olan Karkemiş harabesinin planı bunu gösterdiği gibi, daha küçük bir makyasta olarak Niğde'yi Ankara Kalesine de benzetebiliriz. Ankara'nın iki kalesi yukarı tepededir. Üçüncü kalesini teşkil eden ve aşağı şehri çeviren surların izleri ise yakın vakitlere kadar dururdu.

Niğde'nin yüksek kısmında bulunan iki kale malûmdur. Onlardan biri şimalindeki bir kaç kuleli Hisar olup yakın vakitlere kadar hapishane olarak kullanılırdı. Cenuba, yani Alâeddin Camiine bakan bir burcunda insan başlı bir kuş kabartması vardır. Başının üzerinde büyük bir hotoz, yahut bir taç görülür. Hudavend Türbesinde de böyle kuş resimleri varsa da Heraldik şekilde değildir. İleride bir daha bundan bahsedeceğiz. İkinci kale ise, bunun duvarları cenuba doğru giden Alâeddin mahallesinin etrafını çeviriyordu. Bugün de bu kısmın Şark kenarında eserleri ve cenubunda da, belki kapı yeri olan, bir yuvarlak kule harabesi durmaktadır. Niğde suyu denilen çay bu kalenin şarkından geçer. Üçüncü Hisar ise, bizce aşağı şehri garba doğru ihata ediyordu. İleride göreceğimiz Sungur Bey Camii, Ak Medrese ve Bedesten gibi gayet mühim olan anıtların bulunduğu bir şehrin o zamanlar için, bir sur ile çevrilmiş olmaması düşünülemez. Filvaki 1900 de şehrin garb tarafında kale bedenleri enkazından bir takım temeller görmüştük. Fakat bu surların seyrini takip etmek mümkün olamadı. Bazı ufak hafriyat bunu meydana koyabilir. Her halde bu duvarların mahvolması hayli eski olmak gerektir.

Niğde'de 1900 ile 1906 seneleri arasında kaydettiğimiz Türk âbidelerinin sayısı 21 dir. Bunların en mühimlerini burada biraz görelim:

SELÇUKLAR DEVRİ

(ALÂEDDİN CAMİİ) — Alâeddin Keykubad 1 zamanında Emîr Beşare tarafından yaptırılmıştır. Tarihçe tanınmış olan Selçuk Baylarından Zeyneddin Beşare daha Alâeddin'in kardeşi ve selefi İzzeddin Keykâvus I in cülûsunda Emîr Ahur, yani İstablı Amire Nazırı, bulunuyordu ki Selçuk Devletinin en büyük memurlarından biri idi. Filvaki Konya'daki 616 (1219) tarihli camiin kitabesinde «Bey Ahur es - Sultanî» diye memuriyeti tasrih olunmuştur. Sonra

¹ Prof. A. Gabriel 1931 de neşrettiği "Monuments Türés d'Anatolie,, adli büyük ve mühim eaein 1 inci Cildinde ve Niğde bahsinde (Sayfa 105) Niğde'nin belki Taşeli kıyılarındaki eski "Nagidos,, şehrinin bir kolonisi olmasını bir ihtimal olarak kaydediyor. f/d

kendisine dirlik olarak Niğde Beyliği verilmiştir.

Beşare'nin diğer bir kaç emîrlerle beraber Alâeddine karşı bir suikast tertibi dolayısıyla itham edildiğinden, Alâeddin bunlardan bazılarını katlettirmiş ve Beşare'yi Kayseri'de bir odaya koyarak kapısını ördürmek suretiyle itlâf ettirmiştir. Bu vakanın tarihi 621 (1224) olması gerektir.

Alâeddin Camiinin plâni müstatildir. Mihrab tarafında üç kubbesi vardır. Diğer tarafları sekiz kemer ayağı üzerindeki sakıf ile örtülüdür. Şark tarafına açılan müzeyyen kapısının üzerindeki mermer kitabe 620 (1223) senesindedir. Fakat üçüncü satırdâ Beşare'nin isminin başladığı yerden itibaren sonuna kadar olan kısım değiştirilmiş ve başka bir mermere yazılmıştır ki belki burada kitabe metninin tadil edilmiş olduğu hatıra gelir. Bu kitabenin hemen altında camiin mimarları olarak Mahmud Oğulları Ustat Sıddik ile kardeşi Gazi'nin adları taşa kazınmıştır. Camiin içindeki bir kemere kazınmış bir kitabede de yalnız Sıddik'in adı yazılıdır. Tarih senesi bozulmuştur. Güzel bir mihrabı da vardır. Bu camideki tekmil yapı malzemesi sarımsak bir trahit taşıdır.

(HATIROĞLU ÇEŞMESİ) — Alâeddin Camii kapısının karşısında bayağı bir yapıdır. Yalnız üzerindeki tarihî kitabeden dolayı önemlidir. Filvaki bu dört satırlık uzun kitabede çeşmenin 666 (1267) senesinde Giyaseddin Keyhusrev III zamanında Hatır Oğlu Şerefeddin Mesud tarafından yaptırıldığı yazılıyor. Selçuk tarihinde Hatır Oğlu ünlü bir Bay idi. Niğde onun dirliği olduğunu ve kendisinin «serleşker» bulunduğunu tarihler yazarlar. O senelerde Selçuk memleketi Mogolların istilâsından dolayı karma karışık bir halde idi. Hatır Oğlu çok zalim bir adamdı. Nihayet 675 (1276) da devlete karşı isyan etti, ve Sultan Kılıç Aslan IV'ü öldürdü. Fakat bu sene içinde tutularak İlhan Abaka'nın yanına iletiler, ve orada işkence ile öldürüldü. Bir rivayette başını Konya'ya ellerinden birini Ankara'ya, diğerini de Erzincân'a gönderdiler.

(HUDAVEND HATUN TÜRBESİ) - Şehrin şimali garbisindeki büyük mezarlığın içinde olan bu türbe Anadolu'da görülebilen Selçuk eserlerinin en ziyade dikkate değer olan bir nümunesidir. Sarımsak bir taştan kesme olarak yapılmış olan, sekiz yanlı ve üzeri külahlı bu küçük âbidenin bir eşine daha memleketimizin hiç bir yerinde tesadüf edilemez². Türbenin şimale açılan bir kapısıyla üç de penceresi vardır. Fevkalâde süslü olan kapının üzerindeki mermer kitabede bu türbenin Keyhusrev III ün oğlu Rükneddin Kılıç Aslan IV ün kızı Hudavend Hatun tarafından 712 (1312) de yaptırıldığı yazılıdır³. Fakat bu prensesin ancak yirmi sene sonra 732 (1332) de vefat ettiği türbenin içindeki mezar taşından bellidir. Babasının 663 (1264) de katlolunduğuna bakılırsa her halde yaşı yetmiş geçmişti. Türbenin içinde 741 (1340) tarihli bir Emîr Şücaeddin kızı Paşa Hatun ve daha sonraları gömülmüş olan diğer üç şahsın mezarları da vardır. Türbenin içinde bir de güzel bir mihrab görülür.

Türbenin dışına gelince pencere kemerlerinin üstünde, sağ ve solda insan başlı kuşlar, dört ayaklı hayvanlar taşa kabartma olarak kazınmıştır. Türbenin sekiz sayıdan ibaret olan yan satırları üst kısımlarında ortaları çıkıntılı istalaktit tezyinatı bulunmak üzere ikişer satır daha ilâve kılındığından, böylece hasıl

² Türbenin tafsilli tarifati için Gabriel'in yukarıda mezkûr eserine bakınız.

³ Bu kitabede bir taşçı hatası olarak Rükneddin adından sonra bulunması lâzımgelen «bin» kelimesi konmamıştır. f/d

olan onaltı sathın her birinde görülen sağır kemerlerin içleri kabartma olarak başka başka tezyinatla işlenmiştir. Kapıdan itibaren sağ tarafta üçüncü sathın sağır kemerinin içinde üslûblanmış (fransızca stylise) çifte başlı bîr kuş görülür. Kuşun sağa ve sola doğru kıvrılmış olan boyunlarının üstünde bir insan başı ve kanatların uçlarında da birer ejder kafası resimleri konulmuştur. Bunun yanındaki dördüncü sathın sağır kemerindeki güzel rensoların üstünde de taç giymiş bir insan başı ve kemerin altındaki bir taşa da aslana benzeyen dört ayaklı bir hayvan resmi bulunmaktadır.

Rükneddin Kılıç Aslanın kızı olan bu Hudavend Hatundan bahseden yalnız bir tarih kitabına tesadüf ettik⁴.

İLHANLAR DEVRİ

Alâeddin Keykubad'ın oğlu Keyhusrev II. 641 (1243) de Anadoluyu istilâ eden ve İran Moğolları denilen İlhanların himayesini kabule mecbur kaldığı andan itibaren Selçuk Devletinin sonu olan 708 (1308) senesine kadar Selçuklar onların haraçgüzari olmuşlardır. İlhanlar Anadoluyu, Selçuk Sultanlarının yanına koydukları valilerle idare ederlerdi. Bu valilerden biri de İlhan Sultan Ebu Said'in 736 (1335) te vefatı üzerine istiklâlini ilân eden ve 742 (1341) de sultan unvanını alan Alâeddin Ertena'dır ki kendisi ve oğulları 782 (1381) senesine kadar Anadolu'da hükûmet sürmüşlerdir. İşte İlhanlar devri dediğimiz bu zamana aid olarak Niğde'de birkaç abide vardır.

(ULU CAMİ) yahut (SUGNUR - Sungur- BEY CAMİİ) — Yukarıda ikinci kalenin kapı yeri zannolunan yuvarlak kulenin alt tarafında bulunan pek mühim bir binadır. Bu camide iki kitabe vardır. Biri minarenin kaidesindeki farsça yazıdır ki camiin Seyfeddin adında bir büyük emir tarafından 736 (1335) te inşasına dairdir. Diğer ise camiin müzeyyen şark kapısı üzerinde bulunub camiin inşası tarihinden 138 sene sonra, yani 874 (1469) da Karaman Oğullarından İbrahim Bey oğulları Pir Ahmed ile Kasım'ın birlikte hükûmetleri esnasında konulmuş olan yine farsça bir kitabedir ki bazı maddeler iizerinden vergi ahnmaması hakkında bir emirnamedir. Birinci kitabede camiin banisi olarak gösterilen Emîr Seyfeddin'in kim olduğunu bu camiin minberi iken sonradan (belki yangından sonra) Dış Camii yahud Hüsameddin Camii denilen ve Osmanlı devrinden kalma bir binaya naklolunan güzel bir ağaç minberin kitabesinden öğreniyoruz. Bu kitabenin metninde İlhan Ebu-Said zamanında Emirül Ümera olan Seyfeddin Sunkur Ağanın adı, hattâ minberi yapan ustanın Hoca Ebubekir adında biri olduğu yazılıdır. Sonraları Sungur Bey diye anılan bu zat Ebu-Said'in 736 (1335) te vefatı üzerine Niğde Beyi olarak istiklâlini ilân etmiş olduğu anlaşılıyor. Sungur Bey Camii, Alâeddin Camiinden yüz otuz altı sene sonra yapılmış olduğu halde, mimarî tarzı ve tezyinatı bakımından pek mühimdir. Eşef olunur ki bundan birçok sene evvel barıt mahzeni olarak kullanıldığından ateş alarak büyük tahribata uğramıştır. Bu gibi âbidelerin ambar olarak kullanıldığı maalesef bugün darhi görülmektedir ki bundan

⁴ İstanbul'da Fatih Kütüphanesinde 4519 numaralı «El - Veledüş Şefik» adlı büyük kıtada 597 sayfalık farsça yazma. Diğer ismi «Camii tevarih» dir. Müellifi Niğdeli Kadı Ahmed Hoten'dir. Eser Niğdede 733 Hicrîde telif olunmuş ve bu nüsha Aksarayda 741 de istinsah edilmiştir. f/d

Anadolu Selçukları bahsinde, bilhassa kendi zamanına tesadüf eden son devresi için mühim bir mehadır. Hudavend Hatunun Sultan Rükneddin'in kızı olduğunu ve 732 senesi Recebinin birinci günü vefat ederek Niğde'deki türbesinde gömüldüğünü doğru olarak kaydediyor. Bu tarih kitabı bu bakımlardan tetkike değer, (Düveli İslâmiye, S. 212, not 1 ve S. 213). f/d

nekadar vahim neticeler çıkabileceği âşikârdır. Sungur Bey Camiinde sonradan yapılan tamirlerle birçok yerleri değiştirilmiş ve üzerinde bulunan kubbelerin yerine keremitli bir dam yapılmıştır. Şark kapısında iki minaresi varken yalnız biri kalmıştır. Gerek bu şark kapısının ve gerek şimal kapısının etrafı fevkâlâde bir surette işlenmiştir. Ağaçtan olan kapı kanatları da eskidir. Şimal kapısının üst sövesinin ortasında, başı pek belli olmıyan üslûblanmış bir kuş resmi görülmektedir. Bu kuş çok kavisli bir çerçeve içinde olup bu çerçevenin iki tarafından da kuş başına benziyen iki orneman vardır. Niğde'de biz bu gibi kuşlara şimdi üçüncü defa olarak tesadüf ediyoruz. Üçü de az çok üslûblanmış olarak resmedilmişlerdir. Anadolunun birçok yerlerinde, meselâ Divriği'te, Diyarbakir'de, Konya'da, Erzurum'da ve daha başka yerlerin binalarında bu gibi kuş resimleri görülmektedir. Fakat bunlar eski paralar ve halılar, kumaşlar ve bakır avaniler üzerinde ve alçı tezyinata ve çinilerde de bazan vardır. Bu kuşların kimisi çift başlı olduğundan bunları daima kartal olarak addetmek doğru değildir. Divriği Camiindeki kuşların yırtıcı ve şahin gibi av kuşları olduğu bellidir. Bazı hükümdarlar ve baylar isimlerinden ve lâkaplarından dolayı bu gibi kuşları kendilerine bir arma olarak almışlardır. Bu keyfiyet ise bizi Türklerdeki Totem ananelerini araştırmağa sevkeder. Gerçekten Türklerde Sungur Bey, Şahin Bey, Çakır Bey, Tuğrul Tekin, Atmaca gibi adlara ve Baygu ve Hümayun gibi lâkap ve unvanlara çok rasgelinir. Bu mesele hakkında birçok araştırmalar yapılmıştır.⁵ Anadolu'nun eski kavimleri Turanî oldukları malûmdur. Bu halde Hittit ve Kapadokya kartallarının esasları Türk olduğu ve Totem ile bağlı oldukları meydandadır.

Sungur Bey Camiinin şimal kapısının ve bazı pencerelerinin üstlerindeki taştan kafesli olarak işlenmiş pencereler dikkate değer. Çünkü bunlarda Gotik mesleklerinin tesiri görülmektedir. Anlaşıyor ki bu yapıda Kıbrıs'tan ve Küçük Ermenistan'dan gelmiş ustalar da çalışmışlardır. Bunlar ise bu tarz tezyinatı ehli salib zamanından öğrenmiş olacaklardır.

Sungur Bey Camiinin şark cephesine ve kapının sol tarafına yapışık olarak sivri külâhlı ve aşağı kısmında sekiz yüzlü ve üst kısmında tıpkı Hudavend Türbesi gibi onaltı yüzlü bir bina vardır ki Sungur Beyin türbesi olacaktır. Fakat içerisi boştur. Dışarıya açılan kapısı kapalı olup methali şimdi camiin içindedir. Camiin önündeki meydana taş direkler üzerinde kubbeli bir şadırvan Osmanlı devrinden olduğu gibi, kapısı yine bu meydana açılan Bedesten de Osmanlı devrindedir.

Yine İlhanlar devrinden oldukları muhtemel olan iki türbe daha burada anılmaya değer. Bunların ikisi de Hudavend Hatun Türbesinin yanındadır. Bunlardan birinin kitabesinde «El Melekî» İâkablı birinin adı ve 750 (1325) senesi yazılıdır. Bu metinde bir «Melike-i Muazzama» devleti zamanında yapıldığı da bildirildiğiden, bunun Hudavend Hatune bir işaret olması zannolunur. Esasen pek harab olan bu türbe, muhafaza edilmek lâzım iken, son senelerde yıktırılmıştır. Diğer türbe ise, kitabesine göre 745 (1344) senesinde vefat eden «Gündoğdu Oğlu Ali Nur» adında birine âiddir. Methal cephesi güzel işlenmiştir, kapısının ikinci kemerinin ucuna mermer kitabe sonradan

⁵ Garb lisanlarında olarak şu kitapları kaydedebiliriz: Max van Berchem et Halil Edhem, Sivas et Divriği, Materiaux 3e partie - Asie Mineure, 1910 p. 75 - M. Van Berchem, "Amida,, p. 76 • 100 . - A . Gabriel, Monuments Turcs d'Anatolie (1931), I. p. 146 et Planches. - F. Sarre, Der Kiosk von Konia (1936) p. 28. f/d

yerleştirilmiştir. Bu güzel binanın sivri külâhı ve yanları harab iken Kültür Bakanlığı Antikitele ve Müzeler Direktörlüğü tarafından 1933 te esaslı bir surette tamir edilmiştir. Muhafaza olunmağa değer. Bu türbenin içinde 799(1396) ve 844 (1440) tarihli iki mermer sanduka vardır.⁶

KARAMAN OĞULLARI DEVRİ

Bu devirden, Niğde'de hayli, yapılar vardır. İlhanların *valisi* olup sonra Sultan unvanile istiklâlini ilân eden Ertena Oğlu Alâeddin'den yukarda bahsettik. Ertena Oğulları Devletinin yerine 783 (1381) de Kayseri'li Kadı Bürhaneddin Ahmed geçerek Sivas Sultanı unvanile onların memleketlerine sahib oldu. Niğde bazan bunda kaldı, bazan Karaman Oğullarına geçti.

Her halde 783 den 793 (1381 - 1391) senesine kadar hükûmet eden Karaman Oğlu Alâeddin Bey ki Osmanlı Sultanı Murad I in kızı, binaenaleyh Yıldırım Bayazıd'ın kız kardeşi olan Nefise Sultanı almıştı, hayatında memleketini oğullarına ve akrabasına taksim ettiği sırada Niğde'yi de oğlu Alâeddin Ali'ye vermişti. Fakat 793 (1391) de babasıyla Yıldırım Bayazıd'ın arası bozularak Germiyan memleketinde Akçay ovasında vukubulan büyük bir savaşta Karaman Oğulları mağlûb olarak Alâeddin, Demirtaş Paşa tarafından katledilmiş ve oğulları Mehmed ile Alâeddin Ali Bursada hapse atılmışlardı. Bu suretle Konya ile beraber Niğde de Osmanlıların eline, muvakkat bir zaman için geçmişti. Çünkü Timur vakasından sonra diğer Anadolu Tevaifi Mülûkû gibi Kâraman Oğulları da 805 (1402) de memleketlerine tekrar sahib olmuşlardır. Bu defa Alâeddin'in Nefise Sultandan olan oğlu Mehmed Bey Konya tahtına oturdu ve Niğde'yi kardeşi Alâeddin Ali Bey uhdesinde bırakmış olduğunu Ak Medrese kitabesinden anlarız.

(AK MEDRESE) — Aşağı şehirde Sungur Bey Camiinin garbındadır. (Beyzâ) kelimesi Abced hesabıyla yapının senesini verdiğini söylerlerse de bu 813 çıkıyor. Halbuki kitabesinde 812 (1409) senesi yazılıdır. Üç satırlık bu uzun kitabede Karaman Oğlu Alâeddin'nin oğlu olup bütün Sultan unvanlarını alan Mehmed'in saltanatı zamanında kardeşi Alâeddin Ali Bey tarafından inşa edildiği görülür.

Ak Medrese fevkalâde güzel bir binadır; sarımtrak, kurşunî ve penbe bir taştan kesme olarak yapılmıştır. İki katlıdır; çok yüksek olan methal cephesindeki kapısı beyaz mermerden olduğundan Ak Medrese denmiştir. Bu cephe sonradan bozularak dışarıdan iki çirkin merdiven yapılmıştır.⁷ Binanın ortası açık bir avludur. Kapısının karşısında yüksek kemerli bir eyvan ve bunun içinde de bir mihrab vardır. Mühim bir binadır.

Yine Karaman Oğlu Alâeddin Ali Bey adına olarak Medrese vakfından ve

⁶ Anıtlar Kurumu Komisyonunun 1933- 1935 yıllarındaki çalışmaları (İstanbul 1935) S. 13 ve Levha

⁷ Anıtlar Kurumu Komisyonunun 1933- 1935 yıllarındaki çalışmaları (İstanbul 1935) S. 13 ve Levha 7. f/d

812 (1409) tarihli (Hamam); 816 (1413) tarihli (Şah Mescidi) Ali Beyin Mısıra tâbi olduğu zamana âid olarak 824 (1421) tarihli (Eskiciler Çeşmesi) ve Karaiman Oğlu İbrahim Bey âdına olarak bir Emir Mecdeddin'in yaptırdığı 830 (1426) tarihli (Kubbe Mescidi); 856 (1452) tarihli Tursunoğlu Murad'ın (Hanım Camii) ki 1079 (1668) de Afife Hanım adlı bir hatun tamir ettirmiş olduğundan Hanım Camii denmiştir. 858 (1454) tarihli (Ayas Ağa Mescidi) de bu devre âiddir.

OSMANLILAR DEVRİ

Fatih Sultan Mehmed 871 (1466) da Konya'yı kat'î olarak almıştır. Bu zamanlarda Karamanoğlu İbrahim Beyin oğulları Pir Ahmet ve Kasım kâh yalnız başına, kâh ikisi beraber olarak Kayseri ile Akdeniz kıyıları arasındaki memleketlerde zayıf bir hükûmet sürerlerdi. Kayseri'de 870 (1465) de Pir Ahmed'in Fatihe itaat ettiğini kale kitabesinde, ve yine iki kardeşin birlikte hükûmetlerini bildiren Sungur Bey Camiinin 874 (1469) tarihli kitabesinde görürüz. Pir Ahmed Taşeli'nde Osmanlılar tarafından yapılan hücumlara dayanamıyarak 879 (1474) de intihar kasdiyle kendisini yüksek bir tepeden aşağıya atmışsa da helâk olmayıp Tarsusa götürülmüş ve bir sene sonra Şam hududunda ölmüştür. Kardeşi Kasım Bey ise daha evvelce Şehzade Sultan Cem ile birleşerek Bayazıd II aleyhine hareket ederken Cemin Radosa kaçması üzerine, Sultan Bayazıda dehalet etmiş ve İçel vilâyeti kendisine verilmiş ve 888 (1483) de ölmüştür. Niğde'de Osmanlılar devrinden olarak belki kalenin bir kısmı tamir edilmiş, yahud ilâvelerle yenileştirilmiştir. (Esembey Mescidi) adıyla Hacı Hamza'nın binası 884 (1479) senesindedir. (Şah Muallim Hanesi) bayağ bir bina olup Mehmed Şah Bin Seydi Sinan tarafından 939 (1532) de yapılmıştır. (Paşa Camii) Osmanlı devrinden en mühim olan yapıdır. Murad Paşa ile oğlu Ali Paşanın mezarları da orada bulunduğu buna (Murad Ali Paşa Camii) adını da verirler. Murad Paşa 1072 (1661) de ve Ali Paşa 1110 (1698) de ölmüşlerdir. (Torbalı Mescid) kale kapısı yanında olup 1167 (1753) tarihini taşır. (Dış Cami) yahud (Çelebi Hüsameddin Camii) hükûmet konağı civarında olup gayet güzel ve kitabesi dolayısıyla pek mühim olan minberini yukarda Sungur Bey Camiinde söylemiştik. (Abdurrahman Paşa) yahud (Rahmâniye Mescidi) Hisar ile Alâeddin Camii arasında olup haraptır. Nihayet Osmanlılar devrinden olan fakat inşası hakkında bir kitabesi görülmiyen (Bedesten) binası pek mühimdir. Sungur Bey Camiinin yanındadır; seksen metro kadar uzunlukta ve üstü kemerli bir binadır. Şimdi kısmen mezbaha olarak kullanılmaktadır.⁸

Halil Etem

İstanbul, 1936

⁸ Gabriel, Sayla 113 f/d

